

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

4

JULY – AUGUST 2021

ALMATY, NAS RK

NAS RK is pleased to announce that Bulletin of NAS RK scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of Bulletin of NAS RK in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential multidiscipline content to our community.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы «ҚР ҰҒА Хабаршысы» ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабаршысының Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді мультидисциплинарлы контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Вестник НАН РК» был принят для индексирования в Emerging Sources CitationIndex, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Вестника НАН РК в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному мультидисциплинарному контенту для нашего сообщества.

Бас редактор:

ҚОЙГЕЛДИЕВ Мәмбет Құлжабайұлы (бас редактор), тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 3

Редакция алқасы:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы (бас редактордың орынбасары), филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радун Патетре, Ph.D (археология), Нью-Йорк университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ) Н = 19

БАНАС Йозеф, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Жешув технологиялық университетінің профессоры (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Украинаның еңбек сіңірген ғылым және техника қайраткері, «Киев-Могила академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Төлегенқызы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Нархоз Университеті (Алматы, Қазақстан) Н = 3

ИСМАҒҰЛОВ Оразақ Исмағұлұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 6

ӘБЖАНОВ Ханкелді Махмұтұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хұсайынұлы, саясаттану ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ТАЙМАҒАМБЕТОВ Жакен Қожахметұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

СҮЛЕЙМЕНОВ Майдан Күнтуарұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нұрсарыұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

ҚОЖАМЖАРОВА Дариякул Пернешқызы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауыржан Әбішұлы, тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

НУРҚАТОВА Ляззат Төлегенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ресей білім академиясының академигі (Мәскеу қ.), Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, педагогика кафедрасының меңгерушісі, К.Г. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар және технологиялар факультетінің деканы (Мәскеу, Ресей) Н = 34

ДИБО Анна Владимировна, филология ғылымдарының докторы, РҒА корреспондент-мүшесі, РҒА Тіл білімі институтының Орал-алтай тілдері бөлімінің меңгерушісі (Мәскеу, Ресей) Н = 3

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген № 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2021

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

Главный редактор:

КОЙГЕЛЬДИЕВ Мамбет Кулжабаевич (главный редактор), доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 3

Редакционная коллегия:

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханулы (заместитель главного редактора), доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Пэтрэ, доктор философии (Ph.D, археология), профессор Нью-Йоркского университета (Нью-Йорк, США) Н = 19

БАНАС Йозеф, доктор социологических наук, профессор Жешувского технологического университета (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Тулегеновна, доктор экономических наук, профессор, Университет Нархоз (Алматы, Казахстан) Н = 3

ИСМАГУЛОВ Оразак Исмагулович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 6

АБЖАНОВ Ханкелди Махматович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хусаинович, доктор политических наук, член-корреспондент НАН РК, директор Института философии, политологии и религии (Алматы, Казахстан) Н = 1

ТАЙМАГАМБЕТОВ Жакен Кожаметович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

СУЛЕЙМЕНОВ Майдан Кунтуарович, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нурсариевич, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

КОЖАМЖАРОВА Дариякуль Пернешевна, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауржан Абишевич, доктор исторических наук, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукеновна, доктор социологических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омирбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

НУРКАТОВА Лязгат Толегеновна, доктор социологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, академик Российской академии образования (г. Москва), директор Центра развития педагогического образования (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики, декан факультета Социально-гуманитарных наук и технологий Московского государственного университета технологий и управления имени К.Г. Разумовского (Москва, Россия) Н = 34

ДЫБО Анна Владимировна, доктор филологических наук, член-корреспондент РАН, заведующий отделом урало-алтайских языков Института языкознания РАН (Москва, Россия) Н = 3

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2021

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

Editor in chief:

KOIGELDIEV Mambet Kulzhabaevich (Editor-in-Chief), Doctor of History, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 3

Editorial board:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanuly (Deputy Editor-in-Chief), Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 4

MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SAPARBAYEV Abdizhappar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

JOVICA Radu Petre, Ph.D, History, Archeology, Professor, New York University (New York, USA) H = 19

BANAS Joseph, Doctor of Social science, Professor, Rzeszow University of Technology (Rzeszow, Poland) H = 26

LUKYANENKO Irina, doctor of economics, professor, honored worker of Science and Technology of Ukraine, head of the department of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» (Kiev, Ukraine) H = 2

MAKULOVA Aymzhan Tulegenovna, doctor of economics, professor, Narkhoz University (Almaty, Kazakhstan) H = 3

ISSMAGULOV Orazak Issmagulovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 6

ABZHANOV Khankeldi Makhmutovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 4

BIZHANOV Akhan Khusainovich, Doctor of Political Sciences, Corresponding Member of NAS RK, Director of the Institute of Philosophy, Political Science and Religion (Almaty, Kazakhstan) H = 1

TAIMAGAMBETOV Zhaken Kozhakhmetovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

SULEYMENOV Maidan Kuntuarovich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SABIKENOV Salakhiden Nursarievich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

KOZHAMZHAROVA Dariyakul Perneshevna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

BAITANAEV Baurzhan Abishevich, Doctor of Historical Sciences, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

BAZARBAYEVA Zeinep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHAUKENOVA Zarema, Doctor of Sociology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

DZHOLDASBEKOVA Bayan Umirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK H = 2

NURKATOVA Lyazzat Tolegenovna, Doctor of Social Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan (Almaty, Kazakhstan) H = 1

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, academician of the Russian Academy of Education (Moscow), Director of the Center for the Development of Pedagogical Education (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHISHOV Sergey, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities and Technologies of the Razumovsky Moscow State University of Technologies and Management (Moscow, Russia) H = 34

DYBO Anna Vladimirovna, Doctor of Philology, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences, Head of the Department of Ural-Altai Languages of the Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia) H = 3

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan No. 16895-Ж, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2021

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

Дакина Г.Т.^{1,*}, Джумажанова Г.К.², Аманова А.К.³

¹Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті, Семей, Қазақстан;

²Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті, Семей, Қазақстан;

³Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

E-mail: mymail_64@inbox.ru

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ОҚЫТУШЫ МЕН СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІК

Аннотация: мақала жоғары оқу орындарындағы оқытушысының кәсіби педагогикалық қызметінің мәселесін теориялық негізде түсінуге, психологиялық және педагогикалық аспектілер тұрғысынан «оқытушы-студент» педагогикалық өзара әрекеттесу мәселесін теориялық талдап, зерттеуге арналды.

Сондай-ақ, жоғары мектепте оқу процесін ізгілендіруде ерекше орын алатын оқытушы мен студент арасындағы өзара әрекеттесу мәселелері көтеріледі. Автор «оқытушы-студент» өзара әрекеттесуі белгілі бір сипаттамаларды ескеріп, жүзеге асырудың тиімділігін, атап айтқанда студенттің кәсіби дамуына бағытталған нақты мақсатқа ие екенін айтады.

Қазіргі жоғары оқу орындарындағы «оқытушы – студент» жүйесіндегі педагогикалық қарым-қатынастың ерекшелігі көрсетіліп, зерттеу әдістері нақтыланды, бұнда педагогикалық қарым-қатынас жеке сипатқа ие болады. Осылайша жоғары оқу орындарындағы оқу процесінің тиімділігін арттыру үшін, оқытушының студенттермен жеке деңгейде қарым-қатынасының мақсатты түрде ұйымдастыру қажеттілігі айқындалды. Сондай-ақ қазіргі жоғары оқу орындарындағы педагогикалық қарым-қатынас тиімділігінің негізгі критерийлері анықталды.

Түйін сөздер: тұлға, оқытушы, студент, оқыту, жоғары оқу орны, өзара әрекеттесу, қарым-қатынас, стиль.

Кіріспе. Өркениеттің қазіргі заманғы даму кезеңі бір жағынан экономикалық өнімділік пен шығармашылық арасындағы органикалық байланысты ескере отырып, постиндустриалды даму заңдылықтары бойынша кәсіптік қызметті құра алатын, кең гуманитарлық ойлауға ие мамандарды қажет етеді. Бұл талап кезек күттірмейтін бағыттардың бірі – білікті, кәсіби, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, өз кәсібін жетік білетін маман дайындауға бағытталған.

Бүгінгі күні еліміздің жоғары білім беру жүйесі алдына білім беру сапасын арттыру, оның жоғары деңгейін қамтамасыз ету міндеті қойылып отыр. Бұл міндет еліміздің әлеуметтік, экономикалық саласында болып жатқан өзгерістерден туындайды. Осы тұрғыдан алғанда білім беру саласы қызметкерлеріне қойылатын талаптардың күшейетіні сөзсіз. Сондықтан, қазіргі жоғары оқу орындарында (бұдан былай ЖОО) оқытушы-студент педагогикалық қарым-қатынасын қалыптастыруға жаңа талаптар қойылып, өзгерістер енгізілу қажет болып отыр. Бұл студенттерді кәсіби даярлауға да қатысты

мәселе деуге болады. Біздің ойымызша, бұл өзгерістердің негізгілерінің бірі – қазіргі ЖОО-да оқытушы мен студенттің педагогикалық қарым-қатынасын қалыптастырып, кәсіби даярлау.

Қазіргі уақытта білім берудің диалогтық моделі өзінің мазмұны бойынша М.М. Бахтин, В.С.Библер, Л.С. Выготский, В.П. Зинченко, М.К. Мамардашвили, Т.А. Флоренская т.б, философиялық, психологиялық зерттеулерімен толықты. Психологиялық-педагогикалық ғылым педагогикалық өзара әрекеттің әдіснамалық негізі ретінде полисубъективті диалогтық тәсілді дамытуға байланысты мәселелерді (И.А. Зимняя, А.А. Леонтьев, Г.А. Ковалев, А.Б. Орлов, Л.А.Петровская және т.б. жеке тұлғаны дамыту мәселелері өзара әрекеттесу (А.В. Петровский), жеке педагогикалық өзара іс-қимыл (А.Б. Орлов) зерттеулерінде көрініс тапты.

Тұлғалық-дамытушылық білім берудің қазіргі заманғы тұжырымдамаларында педагогикалық құрал ретінде диалогқа ерекше көңіл бөлінеді, оның негізінде мұғалім мен

оқушылардың диалогтық өзара әрекеттесу технологиясы жасалады (Е.В. Бондаревская, Е.А. Крюков, В.В.Сериков, Е.Н. Шиянов, И.С. Якиманская және басқалары). Бұл аспектіде білім беру диалогының қызметтері ашылады (С.В. Белов), жеке тұлғаның даму жағдайын құрудағы педагогикалық өзара әрекеттесудің диалогтық формаларының басымдылығы негізделген (Е.А. Крюков).

Оқытушы мен студент арасындағы өзара әрекеттесу болашақ маманның тұлғасы, білімі, мамандығы және тағы басқа құндылықтар жүйесінің қалыптасуына әсер етеді. Оқытушы мен студенттердің өзара әрекеттесу үрдісі оқу үрдісінде өзара әрекеттесу формаларында диалектикалық өзгерістер тудыратын мақсаттар, қызығушылықтар, өмірлік ұстанымдар, мотивтер, жеке дара тәжірибе қақтығысында жүретінін ұмытпаған жөн. Педагогикалық қарым-қатынас қызметі – бұл адамның өзін-өзі анықтауы. Оқытушының міндеті – студенттердің «Мені» туралы хабардар болуын, олардың жеке маңыздылығын сезінуін, жеке адамның өзін-өзі бағалауы мен келешегін, оның талаптарының деңгейін қалыптастыру болып табылады. Педагогикалық қарым-қатынастың эмпатия сияқты маңызды функциясын жүзеге асыру басқа адамның сезімдерін түсінуге, ұжымдағы қарым-қатынасты қалыпқа келтіретін басқа адамның көзқарасын қабылдау қабілетін қалыптастыруға жағдай жасайды [1].

Соңғы жылдары белсенді оқыту әдістерінің педагогикалық мүмкіндіктері (мәселелік дәрістер, топтық дискуссиялар, кейстер, конференциялар, рөлдік және іскери ойындар, мультимедиа және т.б.) зерттелді, олар дәстүрлі әдістермен қатар (түсіндіру, әңгіме, оқулықпен жұмыс, көрсету және т.б.) жоғары оқу орнындағы оқу үрдісінің қарқындылығын, тиімділігін, сапасын арттыруға ықпал етеді [2]. Жоғары кәсіби білім саласындағы өзара іс-қимыл – жеке және қоғамдық мүдделерді жүзеге асыру барысында пайда болатын оқытушылар мен студенттердің өзара әрекеті. Өзара әрекеттесуді дамыту үрдісінде оқытушылар мен студенттер арасындағы қарым-қатынас құрылымы жасалады, ол олардың тұлғааралық байланыстары деңгейінде бекітіледі.

Жоғары білім беру саласында барлық студенттерге бірдей көзқарас басым. Оқытушыға құрметпен қарауды күшейту – студенттен сыпайы қатынасты күтуге міндетті ереже. Оқытушылар студенттермен қарым-қатынас кезінде де осындай ережені ұстануы керек. Оқытушымен студенттің өзара әрекеті үздіксіз диалог ретінде қарастырылады, оның барысында олар бір-бірінің ниеттерін түсінеді

және оларға жауап береді. Тұрақты және ыңғайлы өзара әрекеттесу үшін оқытушылар да, студенттер де көп күш жұмсауы керек. Оқытушының беделі екі компоненттен тұрады: рөлдің беделі және жеке адамның беделі. Оқытушының беделі педагогикалық шеберліктің үш түрін дамытудың жеткілікті жоғары деңгейімен қалыптасады: «пән» (ғылыми білім); «коммуникативті» (студенттер мен әріптестерінің білімі); «гностик» (өзін-өзі тану және өзіндік мінез-құлықты түзету мүмкіндігі). Оқытушының жеке басының беделінің негізгі индикаторлары:

1. Оқытушының өзін-өзі бағалауының студенттер мен әріптестердің жеке басын бағалауына қатынасы.

2. Қарама-қайшы және күрделі ақпаратты қабылдау және өңдеу, қиын педагогикалық және өмірлік жағдайдан лайықты жол таба білу.

Қарым-қатынасты басқару дегеніміз – тәрбиелік ықпалдың осы немесе басқа әдісін коммуникативті қолдау деп түсініледі. Студенттермен қарым-қатынастың алғашқы сәттерінде оқытушы жұмыс мүмкіндіктерін, олардың жалпы көңіл-күйін, психологиялық дайындығын осыған сәйкес әдіс арқылы анықтауы керек. Бұл кезең байланыс жағдайында маңызды рөл атқарады. Бұдан кейін қарым-қатынастың бастапқы кезеңі жүреді. Кәсіби педагогикалық коммуникацияның бірегейлігі мұнда бастама қарым-қатынасты басқарудың тәсілі мен тұтас тәрбие процесі ретінде әрекет ететіндігінде.

Педагогикалық қарым-қатынастың тиімділігін анықтайтын маңызды фактор – оқытушының бағдары. Бағдар дегеніміз – дәл осындай жағдайда белгілі бір тәсілмен әрекет етуге дайын болу. Оқытушының бір немесе басқа студентке деген жағымсыз қатынасының бар-жоғын келесі критерийлер бойынша анықтауға болады: мұғалім «нашар» студентке «жақсы» студентке қарағанда жауап беруге аз уақыт береді; Ұсынылған сұрақтар мен кеңестерді қолданбайды, егер жауап қате болса, ол сұрақты басқа студентке бағыттауға асығады немесе өзіне жауап береді; жиі айыптайды және аз ынталандырады; Студенттің сәтті әрекетіне жауап бермейді және оның жетістіктерін байқамайды; кейде ол дәрісханада онымен жұмыс істемейді. Тиісінше, позитивті қарым-қатынастың болуын осындай бөлшектермен бағалауға болады: ол сұраққа жауап алу үшін ұзақ уақыт күтеді; қиындық кезінде жетекші сұрақтар қояды, қолдайды; егер жауап қате болса, ол бағалауға асықпайды, бірақ оны түзетуге тырысады; ол көбінесе сабақ барысында студентке қарайды. Арнайы

зерттеулер көрсеткендей, «нашар» студенттер оқытушыға «жақсыға» қарағанда төрт есе аз келеді; олар оқытушының пікірін қатты сезінеді. «Жақсы» және «жаман» студенттерге деген қарым-қатынасын сезіне отырып, оқытушы арнайы ниет етпестен студенттерге олардың одан әрі даму бағдарламасын анықтағандай қатты әсер етеді [3].

Педагогикалық міндеттерді шешудің ең тиімді әдісі – демократиялық стиль, мұнда оқытушы студенттердің жеке ерекшеліктерін, жеке тәжірибелерін, қажеттіліктері мен мүмкіндіктерінің ерекшеліктерін ескереді. Бұл стильді білетін оқытушы студенттерге саналы түрде тапсырмалар қояды, жағымсыз қатынасты көрсетпейді, бағалауда объективті, жан-жақты және бастамашыл. Шын мәнінде, бұл қарым-қатынас стилін жеке сипаттауға болады. Оны тек кәсіби өзін-өзі танудың жоғары деңгейі бар, мінез-құлқын, үнемі өзін-өзі талдай алатын және өзіне лайықты өзін-өзі бағалау қабілеті бар адам ғана дамыта алады. ЖОО оқытушысының қазіргі кәсіби қызметінің ерекшелігі оқытушы тағайындаудың нақты мағынасын түсіну: студентті қолдау. Әрбір студенттің өз қабілеттерін жүзеге асыруына, таңдаған мамандығының мәдени әлеміне енуіне, өмір жолын табуына көмектесу – қазіргі жоғарғы оқу орны оқытушысының басымдықтары болып табылады. Білім берудің дәстүрлі үлгісінде тұлғаның және оның психикасының сана, белсенділік, субъективтілік, көзқарас, мақсаттылық сияқты белгілері толығымен талап етілмейді, сондықтан ЖОО оқытушылары жеңілдету сияқты нәрсеге жүгінеді.

Сабақтастық педагогикалық іс-әрекетті ынталандыру, оқу үрдісін және басқару принциптерін орындайды, бұл оқу процесі субъектілерінің өзара іс-қимылына ықпал етеді. Тренер-оқытушы студенттерге педагогикалық көмек пен қолдау көрсетеді, бұл жеке студенттің немесе студенттер тобының өнімділігін арттыруда көрінеді. Бұл қолдау маңызды емес, бірақ әлі де студенттің жеке басының белгілі бір өзгерістерін тудырады. Осындай қолдауды қамтамасыз ете отырып, оқытушы студентке субъектінің өзі жауап беретін субъект қызметінің көрінісінің нысаны ретінде белгілі бір іс-әрекеттегі өз ниетін іске асыруға шақырады. Педагогтың студенттерге осындай бағдарланбаған әсер етуі психикалық белсенділіктің өзгеруіне (шығармашылықты жоғарылатуға), қабылдау мен эмоционалды көріністердің өзгеруіне ықпал етеді.

Дәстүрлі білім беру моделінде тұлғаның және оның психикасының атрибуттары сияқты сана, белсенділік, субъективтілік, қатынас,

мақсаттылық, мотивация, толыққанды сұранысқа ие емес, сондықтан педагогтар фасилитация құбылысына жүгінеді.

К. Роджерс гуманистік психологияның басқа өкілдерімен бірге педагогикалық фасилитация тұжырымдамасын ХХ ғасырдың 50-жылдарында дамыта бастады. Бұл мәселемен айналысқан Э.Ф.Зеер, И.В. Димухаметов, Е.Ю. Борисенко, Л.Н. Куликова, Е.Г. Врублевская т.б. атауға болады).

Е.Г. Врублевская фасилитацияны педагогикалық қарым-қатынастың ерекше түрі ретінде қарастырады. Оның барысында және нәтижесінде белгілі бір жағдайларда субъектілер саналы, интенсивті және өнімді өзіндік дамуы жүзеге асырылады деп қарастырды.

Фасилитатор-оқытушы студенттерді көмекшілердің, серіктердің орнына бірлескен шешімдерді табуға жол ашады, студенттерге бұл ізденіске толық еркіндік береді және өз шешімін таңдау құқығын береді. Сонымен бірге оқытушы-фасилитатор функциясы студенттердің жеке басының бірегейлігі мен тұтастығын сақтай отырып, өзара әрекеттесу субъектілері арасында құнды қарым-қатынас орнату негізінде студенттердің өзін-өзі тануына педагогикалық қолдау ретінде жүзеге асырылады [4]. Әр оқытушының кәсіби жағдайы өзара әрекеттесу процесінде өзгереді.

Оқытушылармен студенттердің үнемі өзара әрекеттесу жүйесінде білім, білік, ақпарат, тәжірибе алмасу жүреді. Екі тарап та осы алмасуға неғұрлым белсенді қатысса, студент бұл үрдістен соғұрлым көп әлеуметтік пайда алады: оның азаматтық позициясы қалыптасады, кәсіби құзыреттілік пен білім деңгейі көтеріледі, алынған білім негізінде өмірді жоғарылатудың бастапқы шарттары, дағдылары шындалады. Студенттермен қарым-қатынаста эмоционалды-бағалаушы тұрақтылық неғұрлым тұрақты болса, соғұрлым педагогикалық ұжымның мәдениетінің деңгейі жоғарылайды, оқытушылармен студенттер арасындағы өзара сыйластық, түсіністік, ынтымақтастық және жұмыс принциптеріне негізделген әріптестік, іскерлік қатынастар тұрақты болады.

Тұлғааралық қарым-қатынас оқытушымен студент арасында үш деңгейде қалыптасады:

– ЖОО ұжымындағы (өмірі мен атмосферасы бойынша);

– Шағын топтағы (оқу үрдісі кезінде);

– Оқытушымен тұлғааралық байланыстағы (оның ішінде студенттер ЖОО мәдени, ғылыми, спорттық өміріне қатысу үшін оқытушылар

жетекшілік ететін оқудан тыс, бос уақыты қосқанда).

Оқу үдерісінде оқытушы мен студент арасындағы тұлғааралық қатынастарды дамытудың негізі, бір жағынан, жалпы қабылданған адамгершілік пен әдеп нормалары, екінші жағынан, ЖОО–да қабылданған стандарттар, әр түрлі мәртебелі және әр түрлі әлеуметтік рөлдегі топтардың өкілдері арасындағы қарым-қатынас пен нормалар болып табылады [5].

Жалпы студенттің жоғары оқу орнындағы білім беру қызметі тұлғаның кәсіби және жеке тұлғалық қалыптасуының бір жағы ғана. Студенттің оқу әрекеті мақсатты деп түсініледі, жоспарлар мен бағдарламалармен реттеледі, білім, білік дағдыларын игерудің, студенттің жеке басының қалыптасуының бақыланатын процесі. Оқу іс-әрекеті үрдісінде студент оның субъектісі, яғни практикалық іс-әрекет пен танымның тасушысы ретінде әрекет етеді. Бұнда оқытушылар үлкен рөл атқарады, бұл олардың өзара әрекеттесуіне байланысты. Тек оқытушылардың ғана емес, студенттердің де оқу үрдісіне әсер ететіндігін жоққа шығаруға болмайды. Оқытушының тұтастай алғанда оқу тобына және әр студентке жеке көзқарасы қандай болатынына байланысты. Оқытушы мен студенттің басты міндеті - олар үшін өзара әрекеттесу әлдеқайда сәтті және нәтижелі болатын алтын ортаны табу. Ынтымақтастық, байланыс жасау, сенімді болу, бір-бірінің ұстанымдары мен жағдайларына кіру қажеттілігі келісілген өзара әрекеттесудің, ықтимал мәселелер мен оларды шешудің нақты көрінісі үшін қажетті талап болып табылады.

Жалпы іс-әрекеттің тәжірибесі көрсеткендей, оқытушыға ғылым негіздерін және оның пәнін оқыту әдістемесін білу

жеткіліксіз. Оқытушының білімі мен практикалық дағдылары студенттерге олармен тікелей және тікелей қарым-қатынас жүйесі арқылы ғана жеткізіледі. Студенттермен қарым-қатынасты ұйымдастыра білу, олармен қарым-қатынас жасау, олардың іс-әрекеттерін басқару – оқытушының маңызды қасиеттерінің бірі. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде бұл жағдайда олар педагогикалық әрекетті жүзеге асыру үшін маңызды болып табылатын оқытушының коммуникативті қабілеттері туралы айтады [6]. Оқытушының студенттермен қарым-қатынасы, ең алдымен, балаларға деген терең, шынайы сүйіспеншілікке негізделген, В.А. Сухомлинский айтқандай - «үйрену мүмкін емес, бұл қабілет тек күнделікті педагогикалық іс-әрекет процесінде, ынтымақтастық қағидаты негізінде құрылған оқытушы мен студенттердің бірлескен әрекетінде дамиды» - деп тұжырымдауға болады.

Яғни, оқытушы мен студент өзара әрекеттесу субъектілері ретінде өзара әрекеттесудің маңызды бағыттарын анықтау үшін байланыстар орнату және кеңейту қажеттілігін сезінеді, бұл түпкі нәтижеге - білікті маман даярлауға өзара қызығушылықты болжайды. Сонымен бірге оқыту сапасы оқытушылармен студенттер арасындағы қарым-қатынастың сапасына тікелей байланысты.

Қорытынды. Зерттеу барысында оқытушы-студент педагогикалық қарым – қатынасын қалыптастыру жоғары оқу орындарында маман даярлаудың бүгінгі күнгі талаптарын ескере отырып, жасалған бүртұтас жүйелі жұмысының сапалы құрылған мазмұнда жүргізілуіне және болашақ маманның өзінің ынтасы мен жігеріне, ұмтылысы мен қызығушылығына байланысты екені анықталды.

Дакина Г.Т.^{1,*} Джумажанова Г.К.², Аманова А.К.³

¹Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, Семей, Казахстан;

²Университет Шакарима города Семей, Казахстан;

³Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан.

E-mail: mymail_64@inbox.ru

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТОВ ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ В ВУЗЕ

Аннотация: статья посвящена теоретическому осмыслению проблемы профессиональной педагогической деятельности преподавателя вуза, теоретическому исследованию проблемы педагогического взаимодействия «преподаватель – студент» с позиций психолого-педагогических аспектов.

В статье поднимаются вопросы взаимодействия преподавателя и студента, занимающие особое место в гуманизации учебного процесса в высшей школе. Авторы отмечают, что взаимодействие

«преподаватель – студент» эффективно с учетом и реализацией определенных характеристик, а именно имеет конкретную цель, направленную на профессиональное развитие студента.

Исследована специфика педагогического общения в системе «преподаватель – студент» современного вуза, конкретизированы методы исследования, что педагогическое общение приобретает личностный характер, тем самым выявлена необходимость целенаправленной организации взаимодействия преподавателя со студентами на индивидуальном уровне для повышения эффективности учебного процесса вуза. Также определены основные критерии эффективности педагогического взаимодействия в современном вузе.

Ключевые слова: личность, преподаватель, студент, обучение, вуз, взаимодействие, общение, стиль.

Dakina G.T.^{1,*}, Dzhumazhanova G.K.², Amanova A.K.³

¹Kazakh Humanitarian and Law Innovation University, Semey, Kazakhstan;

²Shakarim University of Semey, Semey, Kazakhstan;

³Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Nur-Sultan, Kazakhstan.

E-mail: mymail_64@inbox.ru

INTERACTION OF THE TEACHER AND STUDENTS IN THE RELATIONSHIP AT THE UNIVERSITY

Abstract: this article is devoted to the theoretical understanding of the problem of professional pedagogical activity of a university teacher, the theoretical study of the problem of pedagogical interaction «teacher-student» from the point of view of psychological and pedagogical aspects.

The article raises the issues of interaction between a teacher and a student, which occupy a special place in the humanization of the educational process in higher education. The author points out that the interaction «teacher – student» is effective if you take into account and implement some specific characteristics, namely, it always has a specific goal, which is aimed at the professional development of the student.

Researched and specificity of pedagogical communication in the system of teacher - student in the modern University, lies in the fact that pedagogical communication becomes personal, thus, to improve the efficiency of the learning process in higher education institution requires deliberate organization of teacher communication with students on a personal level; identified the main criteria of efficiency of pedagogical communication in the modern University.

Key words: personality, teacher, student, training, university, borrowing, communication, style.

Information about authors:

Dakina G.T. – master of pedagogical sciences, senior lecturer of the department of pedagogy and psychology, Kazakh Humanitarian and Legal Innovation University, Semey, Kazakhstan, mymail_64@inbox.ru, <https://orcid.org/0000-0003-4105-1632>;

Dzhumazhanova G.K. – candidate of psychological sciences, docent, Head of the Department of Psychology, University Shakarim state University of Semey, Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0001-5934-9766>;

Amanova A.K. – PhD, Eurasian National University named after L.N. Gumilyov, Nur-Sultan, Kazakhstan, <https://orcid.org/0000-0003-0909-9089>.

ӘДЕБИЕТТЕР

[1] Николаева Л.В., Саввинова Р.В. Взаимодействие преподавателя и студента как условие эффективности профессиональной подготовки будущих специалистов // Современные наукоемкие технологии. – 2015. – № 12-2. – С. 351-354.

[2] Димухаметов Р.С. Обновление научных основ педагогики повышения квалификации: Принцип фасилитации: Моногр. – Алматы: МОиН РК, РИПКСО, Центр пед. исслед. РИПКСО, 2005. – 115 с.

[3] Кан-Калик В.А. Основы профессионально-педагогического общения. – Грозный, 2005. – 531 с.

[4] Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М., 1984. С.242-289.

[5] Лукашевич В.В. Психология и педагогика: Учебник для студентов высших учебных заведений. – ЭЛИТ, 2004. – 351 с.

[6] Немов Р.С. Психология. – М.: ВЛАДОС, 1998. – Кн.2. Психология образования. – 608с.

[7] Рыжов В.В. Психологические основы коммуникативной подготовки педагога. – Нижний Новгород, 1994. – С. 58-107.

[8] Елеусізова С. Қарым-қатынас психологиясы. – Алматы, 2003.

REFERENCES

[1] Nikolaeva L.V., Savvinova R.V. Interaction of a teacher and a student as a condition for the effectiveness of professional training of future specialists //Modern high-tech technologies. 2015. No. 12-2. P. 351-354 (in Russ.).

[2] Dimukhametov R.S. Updating the scientific foundations of pedagogy of advanced training: The principle of facilitation: Monogr. Almaty: MOiN RK, RIPKSO, Center for Pedagogical Research. RIPKSO, 2005. 115 p. (in Russ.).

[3] Kan-Kalik V.A. Fundamentals of professional and pedagogical communication. Grozny, 2005. 531 p. (in Russ.).

[4] Lomov B.F. Methodological and theoretical problems of psychology. М., 1984. P. 242-289 (in Russ.).

[5] Lukashevich V.V. Psychology and pedagogy: Textbook for students of higher educational institutions. ELITE, 2004. 351 p. (in Russ.).

[6] Nemov R.S. Psychology. М.: VLADOS, 1998. Book2. Psychology of Education. 608 p. (in Russ.).

[7] Ryzhov V.V. Psychological bases of teacher's communicative training. Nizhny Novgorod, 1994. P. 58-107 (in Russ.).

[8] Eleusizova S. Karym-katynas psikhologiyasy. Almaty, 2003 (in Kaz.).

МАЗМҰНЫ

ЭКОНОМИКА

Абиева С.Н., Маткаримова Л.К. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ	6
Адильбек Торекбек ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ PR-КОММУНИКАЦИЯЛАР.....	14
Амурская М.А., Амирова Р.И., Гуськов С.В. РЕСЕЙ МЕН ҚЫТАЙДЫҢ БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП ЖҮЙЕЛЕРІН ҮЙЛЕСТІРУДІҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ.....	20
Блеутаева К., Гусенов Б. ЖАҒАНДАНУ ДӘУІРІНДЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН ДАМУЫ (АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ МЫСАЛЫНДА) ЖӘНЕ ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫН ҚАЙТА БАСТАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	28
Байгиреева Ж.З., Ниязбекова Ш.У., Шамишева Н.К. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ САЛАСЫНДАҒЫ АДАМИ КАПИТАЛДЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ.....	36
Демчишак Н.Б., Багрий М.В., Бричка Б.Б., Вислободская Г.П. УКРАИНАНЫ МЫСАЛҒА АЛА ОТЫРЫП, АШЫҚ ЭКОНОМИКАДАҒЫ КӘСПОРЫНДАРДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН ҚАРЖЫЛЫҚ ЫНТАЛАНДЫРУ ҚҰРАЛДАРЫН ТАҢДАУ.....	43
Жакупов Е.К., Бержанова А.М. ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСПКЕРЛІКТІҢ ӨҢІРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІНЕ ӘСЕРІ.....	51
Көкенова А.Т., Абдикеримова Г.И., Куланова Д.А., Есболова А.Е., Мергенбаева А.Т. ҚАЗАҚСТАН МЕН ШЕТЕЛДЕГІ ЕТ ӨНЕРКӘСІБІН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ДАМУЫ	59
Кокеева С., Абылайханова Т., Ниязбекова Ш. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҮСТІ МЕТАЛЛУРГИЯ КӘСПОРЫНДАРЫНЫҢ КАПИТАЛ ҚҰРЫЛЫМЫ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ.....	67
Нұрғалиева А.А., Қорабаев Б.С., Матенова Ж.Н., Зейнуллина А.Ж., Сартова Р.Б. ЭКОЛОГИЯЛАНДЫРУ ҚАҒИДАТТАРЫНДА ӨНЕРКӘСІПТЕ ЖОҒАРЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ БАСЫМДЫҚТАРЫ.....	75
Софина А.А., Семенова Е.Н. ТҰРАҚСЫЗДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА РЕСЕЙЛІК КОМПАНИЯЛАРДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ.....	83
Сембиева Л.М., Жагыпарова А.О., Тажикенова С.К., Петров А.М., Бекболсынова А.С. ЖАҒАНДАНДЫРУ СЫН-ТЕГЕУРІНДЕРІ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ МОНЕТАРЛЫҚ САЯСАТЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ АСПЕКТІЛЕРІ.....	90
Турысбекова Р., Кереева А., Төлегенова А., Касинова М. АЗЫҚ-ТҮЛІКПЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ТҰРАҚТЫ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ КООПЕРАТИВТЕРІНІҢ ӨНДІРІСТІК ШЫҒЫНДАРЫН ОҢТАЙЛАНДЫРУ	97

Шамуратова Н.Б., Байтиленова Э.С., Наренова А.Н., Искаков Г.Ж., Темиралиева З.
АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛ-ЖАБДЫҚТАРЫ
ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН МЕН МОНГОЛИЯ МЫСАЛЫНДА АГРОИНДУСТРИАЛДЫҚ
КЕШЕНІН ГЕОЛОГИЯЛЫҚ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....103

Zbigniew Korzeb, Paweł Niedziółka, Жагыпарова А.О., Ракаева А.Н., Серикова М.А.
COVID-19 КЕЗІНДЕ БАНК АҚЦИЯЛАРЫНЫҢ КІРІСТІЛГІНІҢ ДЕТЕРМИНАНТТАРЫ.
ВЫШЕГРАД ТОБЫНЫҢ ҚОР БИРЖАЛАРЫНАН АЛЫНҒАН МӘЛІМЕТТЕРІ.....110

Дүйсен Ғ.М., Айтжанова Д.А.
ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЕЛДЕРІНІҢ АЙМАҚТЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ:
ӘЛЕУЕТІ, ДАМУ МЕХАНИЗМДЕРІ.....118

ҚҰҚЫҚТАНУ

Алтыбаева А.Т., Рыскулов Ш.Д.
ПАРЛАМЕНТТІҢ БАҚЫЛАУ ФУНКЦИЯЛАРЫНЫҢ ПРИНЦИПТЕРІ МЕН НЫСАНДАРЫ.....126

Курмаева Н.А., Усманова Е.Ф., Худойкина Т.В.
РЕСЕЙДЕ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА
ОТБАСЫ МЕДИАЦИЯСЫНЫҢ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....134

Нестеров А.Ю.
ТҮРМЕДЕ ТУЫЛҒАН БАЛАЛАР, ОЛАРДЫҢ ӨМІР
ТРАЕКТОРИЯЛАРЫ: ЖАЗАЛАУ АСПЕКТІСІ.....141

Рахметулина Б.С., Сейтенова С.Ж., Султанова М.Б., Наурызбаев Е.А., Нукиев Б.А.
ГЕНДЕРЛІК ҚОЗҒАЛЫС ГЕНЕЗИСІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ
НЕГІЗДЕРІ ЖӘНЕ ФЕМИНИЗМ ТЕОРИЯСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....152

Тоқтомбаева А.Ж., Аманалиев У.О., Мажитов Б.О.
СОТ БИЛІГІ ҰСТАНЫМДАРЫНЫҢ ТАРИХИ ПАЙДА БОЛУЫНЫҢ
КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....158

САЯСАТТАНУ

Нысанбаева А.
ҚАЗАҚСТАН МӘДЕНИ САЯСАТЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....163

Прокопьева Е.Л., Быкова В.А., Шелеметьева О.М.
РЕСЕЙ МЕН ҚАЗАҚСТАННЫҢ САҚТАНДЫРУ НАРЫҚТАРЫ:
ЖАЛПЫ ФАКТОРЛАР МЕН ДАМУ ӘЛЕУЕТІ.....170

ПЕДАГОГИКА

Анзорова С., Айбазова М., Жапанова М., Горда А., Колесникова С.
БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ: ВИРТУАЛДЫ УНИВЕРСИТЕТТІК
ОРТАДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР.....177

Дакина Г.Т., Джумажанова Г.К., Аманова А.К.
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ОҚЫТУШЫ МЕН СТУДЕНТТЕРДІҢ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ.....183

Дүйсенбек А.А., Аблайханова Н.Т., Бауыржан А.Б.
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ЖАЛПЫ
БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ҮДЕРІСІН ИНТЕНСИФИКАЦИЯЛАУДАҒЫ РӨЛІ.....189

ФИЛОЛОГИЯ

Гиздатов Г.Г., Әбенова П.М.
ГОНЗО-МӘТІНДЕРДІ АУДАРУДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....197

Калибаева А.С.
ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТҰЛҒАНЫҢ ӘМБЕБАПТЫҒЫ
(ГҮЛЖАН УЗЕНБАЕВАНЫҢ МЫСАЛЫНДА).....205

ТАРИХ

Закиева Ж.К.
ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ САНДЫҚ ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ БОЛАШАҒЫ.....212

Кышпанаков В. А.
XX-XXI ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ХАКАСИЯНЫҢ ҰЛТТЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ӨЗГЕРУІ.....220

Труспекова Х.Х.
ҚАЗАҚСУРЕТШІЛЕРІНІҢ МИФОЛОГИЯЛЫҚ
СНАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ ТАРИХТЫҢ РЕКОНСТРУКЦИЯСЫ.....226

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИКА

Абиева С.Н., Маткаримова Л.К. ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	6
Адильбек Торекбек PR-КОММУНИКАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ.....	14
Амурская М.А., Амирова Р.И., Гуськов С.В. ПРЕДПОСЫЛКИ ГАРМОНИЗАЦИИ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА РОССИИ И КИТАЯ.....	20
Блеутаева К., Гусенов Б. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТИ) И ВОЗОБНОВЛЕНИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ.....	28
Байгиреева Ж.З., Ниязбекова Ш.У., Шамишева Н.К. АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ЗДРАВООХРАНЕНИИ СЕВЕРО–КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	36
Демчишак Н.Б., Багрий М.В., Бричка Б.Б., Вислободская Г.П. ВЫБОР ИНСТРУМЕНТОВ ФИНАНСОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В ОТКРЫТОЙ ЭКОНОМИКЕ: ПРИМЕР УКРАИНЫ.....	43
Жакупов Е.К., Бержанова А.М. ВЛИЯНИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕГИОНА.....	51
Кокенова А.Т., Абдикеримова Г.И., Куланова Д.А., Есболова А.Е., Мергенбаева А.Т. ОЦЕНКА И РАЗВИТИЕ МЯСНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В КАЗАХСТАНЕ И ЗАРУБЕЖОМ.....	59
Кокеева С., Абылайханова Т., Ниязбекова Ш. СТРУКТУРА КАПИТАЛА И ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ ЦВЕТНОЙ МЕТАЛЛУРГИИ КАЗАХСТАНА.....	67
Нургалиева А.А., Корабаев Б.С., Матенова Ж.Н., Зейнуллина А.Ж., Сартова Р.Б. ПРИОРИТЕТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ПРИНЦИПАХ ЭКОЛОГИЗАЦИИ.....	75
Софина А.А., Семенова Е.Н. ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ РОССИЙСКИХ КОМПАНИЙ В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ.....	83
Сембиева Л.М., Жагыпарова А.О., Тажикенова С.К., Петров А.М., Бекболсынова А.С. СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ МОНЕТАРНОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ВЫЗОВОВ.....	90
Турьсбекова Р., Кереева А., Толегенова А., Касинова М.	

ОПТИМИЗАЦИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАТРАТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОЙ СИСТЕМЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ.....	97
Шамуратова Н.Б., Байтиленова Э.С., Наренова А.Н., Искаков Г.Ж., Темиралиева З. ТЕХНИЧЕСКАЯ ОСНАЩЕННОСТЬ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ПРОБЛЕМЫ ГЕОЛОГИЧЕСКОГО ВОССТАНОВЛЕНИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА И МОНГОЛИИ.....	103
Zbigniew Korzeb, Paweł Niedziółka, Жагыпарова А.О., Ракаева А.Н., Серикова М.А. ДЕТЕРМИНАНТЫ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ БАНКА ВОВРЕМЯ COVID-19. ДАННЫЕ С ФОНДОВЫХ БИРЖ ВЫШЕГРАДСКОЙ ГРУППЫ.....	110
Дуйсен Г.М., Айтжанова Д.А. РЕГИОНАЛЬНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: ПОТЕНЦИАЛ, МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ.....	118

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Алтыбаева А.Т., Рыскулов Ш.Д. ПРИНЦИПЫ И ФОРМЫ КОНТРОЛЬНЫХ ФУНКЦИЙ ПАРЛАМЕНТА.....	126
Курмаева Н.А., Усманова Е.Ф., Худойкина Т.В. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СЕМЕЙНОЙ МЕДИАЦИИ В РОССИИ И РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	134
Нестеров А.Ю. ДЕТИ, РОЖДЁННЫЕ В ТЮРЬМЕ, ИХ ЖИЗНЕННЫЕ ТРАЕКТОРИИ: УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ.....	141
Рахметулина Б.С., Сейтенова С.Ж., Сулганова М.Б., Наурызбаев Е.А., Нукиев Б.А. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГЕНЕЗИСА ГЕНДЕРНОГО ДВИЖЕНИЯ И ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕОРИИ ФЕМИНИЗМА.....	152
Токтомбаева А.Ж., Аманалиев У.О., Мажитов Б.О. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИЧЕСКОГО ВОЗНИКНОВЕНИЯ ПРИНЦИПОВ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ.....	158

ПОЛИТОЛОГИЯ

Нысанбаева А. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА.....	163
Прокопьева Е.Л., Быкова В.А., Шелеметьева О.М. СТРАХОВЫЕ РЫНКИ РОССИИ И КАЗАХСТАНА: ОБЩИЕ ФАКТОРЫ И ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ.....	170

ПЕДАГОГИКА

Анзорова С., Айбазова М., Жапанова М., Горда А., Колесникова С. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВИРТУАЛЬНОЙ СРЕДЕ ВУЗА.....	177
Дакина Г.Т., Джумажанова Г.К., Аманова А.К. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТОВ ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ В ВУЗЕ.....	183

Дуйсенбек А.А., Аблайханова Н.Т., Бауыржан А.Б.
РОЛЬ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ В СОТРУДНИЧЕСТВЕ
В ИНТЕНСИФИКАЦИИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ ОБЩЕЙ БИОЛОГИИ.....189
ФИЛОЛОГИЯ

Гиздатов Г.Г., Әбенова П.М.
ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕВОДА ГОНЗО-ТЕКСТОВ.....197

Калибаева А.С.
УНИВЕРСАЛИЗМ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ
(НА ПРИМЕРЕ ГУЛЬЖАН УЗЕНБАЕВОЙ).....205

ИСТОРИЯ

Закиева Ж.К.
ПЕРСПЕКТИВЫ ЦИФРОВОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....212

Кышпанаков В.А.
ТРАНСФОРМАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
СТРУКТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ ХАКАСИИ В XX-XXI ВЕКАХ.....220

Труспекова Х.Х.
РЕКОНСТРУКЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИСТОРИИ
В МИФОЛОГИЧЕСКОМ СОЗНАНИИ КАЗАХСКИХ ХУДОЖНИКОВ.....226

CONTENTS

ECONOMY

Abieva S.N., Matkarimova L.K. ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF THE NATIONAL ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	6
Adilbek Torebek PR-COMMUNICATION IN MODERN SOCIETY	14
Amurskaya M.A., Amirova R.I., Gus`kov S.V. PRECONDITIONS FOR HARMONIZATION OF ACCOUNTING SYSTEMS OF RUSSIA AND CHINA.....	20
Bleutaeva K., Gussenov B. FEATURES OF DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE ERA OF GLOBALISATION (ON THE EXAMPLE OF THE ALMATY REGION) AND RESUMPTION OF THE GREAT SILK ROAD.....	28
Baigireyeva Zh., Niyazbekova Sh.U., Shamisheva N. ANALYSIS OF HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN HEALTHCARE IN THE NORTH KAZAKHSTAN REGION.....	36
Demchyshak N., Bahriy M., Brychka B., Vyslobodska H. SELECTION OF FINANCIAL STIMULATION INSTRUMENTS OF ENTERPRISE'S INNOVATION ACTIVITY IN OPEN ECONOMY: THE CASE OF UKRAINE.....	43
Zhakupov Y., Berzhanova A. INFLUENCE OF SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP ON THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF THE REGION.....	51
Kokenova A.E., Adbikerimova G.I., Kulanova D.A., Yesbolova A.A.Y., Mergenbayeva A.T. EVALUATION AND DEVELOPMENT OF THE MEAT INDUSTRY IN KAZAKHSTAN AND ABROAD.....	59
Kokeyeva S., Abylaikhanova T., Niyazbekova Sh. CAPITAL STRUCTURE AND FINANCIAL STABILITY AT NON-FERROUS METTALURGY ENTERPRISES IN KAZAKHSTAN.....	67
Nurgaliyeva A., Korabayev B., Matenova Z., Zeinullina A., Sartova R. PRIORITIES OF APPLICATION OF HIGH TECHNOLOGIES IN THE INDUSTRY ON THE PRINCIPLES OF GREENING.....	75
Sofina A.A., Semenova E.N. SOURCES OF FINANCING FOR RUSSIAN COMPANIES IN CONDITIONS OF INSTABILITY.....	83
Sembiyeva L.M., Zhagyparova A.O., Tazhikenova S.K., Petrov A.M., Bekbolsynova A. CONTEMPORARY ASPECTS OF MONETARY POLICY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES.....	90
Turysbekova R., Kereeva A., Tolegenova A., Kasseinova M. OPTIMIZATION OF PRODUCTION COSTS OF AGRICULTURAL COOPERATIVES AS A FACTOR IN THE FORMATION OF A STABLE FOOD SUPPLY SYSTEM.....	97

Shamuratova N.B., Baitilenova E.S., Narenova A.N., Iskakov G.Zh., Temiralieva Z.
TECHNICAL EQUIPMENT OF AGRICULTURE AND PROBLEMS OF GEOLOGICAL
RESTORATION OF THE AGROINDUSTRIAL COMPLEX ON THE EXAMPLE
OF KAZAKHSTAN AND MONGOLIA.....103

Zbigniew Korzeb, Paweł Niedziółka, Zhagyparova A.O., Rakayeva A.N., Serikova M.
DETERMINANTS OF BANK'S SHARES RATES OF RETURN DURING COVID-19.
THE EVIDENCE FROM VISEGRAD GROUP STOCK EXCHANGES.....110

Duisen G.M., Aitzhanova D.A.
REGIONAL COOPERATION OF CENTRAL
ASIAN COUNTRIES: POTENTIAL, DEVELOPMENT MECHANISMS.....118

LAW

Altybaeva A.T., Ryskulov Sh.D.
PRINCIPLES AND FORMS OF CONTROL FUNCTIONS OF PARLIAMENT.....126

Kurmaeva N.A., Usmanova E.F., Khudoikina T.V.
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF FAMILY
MEDIATION IN RUSSIA AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....134

Nesterov A.Y.
CHILDREN BORN IN PRISON, THEIR LIFE TRAJECTORIES: THE PENAL ASPECT.....141

Rakhmetulina B.S., Seitenova S.Zh., Sultanova M.B., Nauryzbayev E.A., Nukiev B.A.
THEORETICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE GENESIS OF THE GENDER
MOVEMENT AND FEATURES OF THE FORMATION OF THE THEORY OF FEMINISM.....152

Toktombaeva A.Zh., Amanaliev U.O., Mazhitov B.O.
PRINCIPLES OF JUDICIAL AUTHORITY: HISTORY OF ESTABLISHMENT.....158

POLITICAL SCIENCE

Nyissanbayeva A.
ACTUAL PROBLEMS OF CULTURAL POLICY OF KAZAKHSTAN.....163

Prokopjeva E.L., Bykova V.A., Shelemetyeva O.M.
INSURANCE MARKETS IN RUSSIA AND KAZAKHSTAN:
GENERAL FACTORS AND DEVELOPMENT POTENTIAL.....170

PEDAGOGY

Anzorova S., Aibazova M., Zhapanova M., Gorda A., Kolesnikova E.
DIGITALIZATION OF EDUCATION: PEDAGOGICAL
TECHNOLOGIES IN A VIRTUAL UNIVERSITY ENVIRONMENT.....177

Dakina G.T., Dzhumazhanova G.K., Amanova A.K.
INTERACTION OF THE TEACHER AND STUDENTS
IN THE RELATIONSHIP AT THE UNIVERSITY.....183

Duisenbek A.A., Ablaihanova N.T., Bauyrzhan A.B.
THE ROLE OF COOPERATIVE LEARNING TECHNOLOGY
IN THE INTENSIFICATION OF TEACHING GENERAL BIOLOGY.....189

PHILOLOGY

- Gizdatov G.G., Abenova P.M.**
LINGUISTIC ASPECTS OF TRANSLATION OF GONZO-TEXT.....197
- Kalibayeva A.S.**
UNIVERSALISM OF CREATIVE PERSONALITY
(ON THE EXAMPLE OF GULZHAN UZENBAYEVA).....205

HISTORY

- Zakiyeva Zh.K.**
PROSPECTS OF DIGITAL SILK ROAD IN CENTRAL ASIA.....212
- Kyshpanakov V.A.**
TRANSFORMATION OF THE NATIONAL STRUCTURE
OF THE KHAKASIA IN THE XX-XXI CENTURIES.....220
- Truspekova Kh.Kh.**
RECONSTRUCTION OF NATIONAL HISTORY IN THE
MYTHOLOGICAL CONSCIOUSNESS OF THE KAZAKH ARTIST.....226

**Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the
National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Редакторы: *М.С. Ахметова, А. Ботанқызы, Д.С. Аленов, Р.Ж. Мрзабаева*
Верстка на компьютере *В.С. Зикирбаевой*

Подписано в печать 15.08.2021.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

8,5 п.л. Тираж 300. Заказ 4.